

med et sardonisk smil om munden. Kort efter kom min mor hjem, og hun blev rasende på far, selvom han bedyrede sin uskyld. Mor måtte følge vidnet hjem, og vi så aldrig parret mere. Sådan slipper man altså af med Jehovas Vidner.

Far holdt af at spille mundharpe, og den var en trofast følgesvend, når han var til søs. Så underholdt han sømandskollegerne. Han var naturligvis gennem alle årene organiseret i Sømændenes Forbund, hvor han meldte sig ind i 1935. Det var dengang helt utænkeligt, at man ikke var i fagforening. Han sejlede en kort overgang også sammen med forbundets senere så farverige formand Preben Møller Hansen, under hvis ledelse der blev forhandlet nogle gode overenskomster hjem.

Min far var helt på Preben Møller Hansens hold, men brød sig ikke om efterfølgeren Henrik Berlau, som han vist nærmest betragtede som en forræder. Preben Møller Hansen var en fremragende forbundsformand, men havde knap så meget succes med sit næste projekt som stifter af partiet Fælles Kurs, selvom han i en periode sad i Folketinget. Senere drev han en restaurant, hvor far til en fødselsdag havde booket plads til hele den store familie, inklusive nordmænd og tilløbere, altså et ganske stort selskab.

Jeg husker stadig dialogen mellem min far og Preben Møller Hansen, da vi kommer ind i restauranten:

PMH: Hvad fanden laver du her, din gamle idiot? Er du ikke kommet i spjældet endnu? Hvad er det for nogle abekatte, du har slæbt med? Det er et pænt sted, det her."

A: Årh hold kæft, din skide bolværksmatros. Du var ikke en skid bevendt, når det blæste lidt op.

Sådan fortsatte dialogen hen over aftenen:

PMH: Nå, du skal have en portion mere? Du ser også ud til at trænge til det med den skidesæk.

Far deltog altid med os børn i forbundets juletræsfester, som blev holdt i Studenterforeningen på H.C. Andersens Boulevard eller i Folkets Hus på Enghavevej. Han meldte sig ud af forbundet, da de glemte at markere hans 75-års jubilæum som medlem.

Til juletræsfest i Søsmændenes Forbund 1969. Jeg havde min rædselsfulde, nye skjorte på. Jeg havde migræne og brækkede mig – kort efter billedet var taget – udover skjorten.

Far holdt livet igennem kontakt til familien i Tyskland og rejste ofte dertil. Før Tysklands genforening måtte han besøge familien i DDR, da de jo ikke måtte rejse til Vesteuropa. Nogle gange var mor og jeg også med. Når turen foregik i min storebrors bil, var vi altid tungt læsset med de varer, som ikke kunne købes i DDR: Bananer, jeans og meget andet.

Far var socialist og på de fleste måder mors modsætning. Han var drilagtig, totalt blottet for gode manerer og til tider direkte pinlig, men havde også social bevidsthed og var et godt, gavmildt og hjælpsomt menneske. Når vi havde gæster og en gæst bad om fadet, kunne han finde på at tage det sidste stykke kød og række gæsten det tomme fad. Han fes og ræbede højlydt og smed ofte sine æbleskrog, mælkekartoner, tomme rødvinflasker og gamle underhylere ud ad vinduet fra 2. sal og ned i Politiets Ungdoms Klubs gård. Mor krummede ofte tæer over ham, men efterhånden som folk lærte ham at kende, slappede hun mere af. Kedelig var han ikke, men anstrengende kunne han indimellem godt være.

Livet i hjemmet i Valdemarsgade blev lidt stille, efterhånden som alle vennerne døde, og vi børn flyttede hjemmefra, selvom vi samledes til familiefester nogle gange om året. Til disse fester, som ofte foregik ude i byen, var der altid gang i den, og typisk var familien fra Norge også med og nogle af vi børns venner. Til dagligt var der dog stille, og det gik mine forældre på.

Mor arbejdede, indtil hun var 73 år, men måtte så stoppe på grund af sygdom. Nogenlunde samtidig kom demensen snigende, og de sidste 10 år af hendes liv var ikke rare. Far passede og plejede hende, og da hun døde i 2006, var det som om, han helt mistede gnisten. Han blev trist og begyndte at drikke for meget rødvin og øl. Han blev selv dement og gangbesværet med hyppige fald. Han var dog ikke til at drive ud af sin lejlighed. Da han i december 2017 brækkede lårbenet, måtte han imidlertid på plejehjem, og lejligheden blev afhændet. Han var den sidste af de gamle vesterbroere, der flyttede fra ejendommen, hvor der nu kun bor yngre, forholdsvis kapitalstærke mennesker. Han var desuden den sidste lejer. Nu er det hele dyre ejerlejligheder.

Far sov stille ind på Hvidovre Hospital den 4. oktober 2019 som følge af lungebetændelse og dårligt hjerte. Det var lidt fesent, at han ikke tog de sidste fire måneder med og dermed kunne fejre 100-års fødselsdag. Bisættelsen blev livlig med grin, taler og tre gange ØV!!, hvorefter vi spiste frokost og drak os fulde på Restaurant Klubben på Enghavevej. Der spiste mine forældre ofte på deres ældre dage. Bagefter fortsatte festen hos min søster Irene.

Faktisk havde far meldt sig ud af Folkekirken, men sagde før han døde, at han gerne ville have en begravelse som den, mor fik. Heldigvis indvilligede den sympatiske unge præst Tue Ravn fra Kristkirken i at forestå begravelsen. Han kendte jo ikke min far, men han fik en kopi af et hæfte, jeg havde skrevet om min familie og livet i Valdemarsgade og Vesterbro. Han blev meget begejstret og ærgrede sig over, at han ikke havde kendt min far. Han var jo ny på Vesterbro og kendte intet til livet på det gamle Vesterbro, så han var glad for at få et indblik i det. Det var en meget livlig begravelse, og jeg tror faktisk, at præsten morede sig, hvilket han da også antydede. Han glædede sig til at få lov til også at

forestå den næste begravelse i familien. Vi kunne dog ikke indbyrdes blive enige om, hvem der skulle holde for næste gang.

De sidste år var far en skygge af sig selv og kunne hverken skide eller slå på tromme. Jeg vælger at huske ham for den, han var, da jeg var barn og ung. Han var et menneske på godt og ondt, og selvom han absolut havde sine fejl og svagheder, husker jeg ham positivt, og én ting har han i hvert fald lært mig og mine søskende: Ikke at gå så meget op i, hvad alle andre synes, men at gøre det, vi mener er rigtigt; undgå småborgerlighed og vær ikke bange for at blive til grin.

Mor og hendes slægt

Min mor hed Dagny, men vi kaldte hende altid Krøll. Hun blev født den 13. november 1918 på den lille ø Tunø, som ligger mellem Aarhus og Samsø. Da mor var barn, boede der ca. 250 mennesker på øen. I dag bor der kun omkring 110. Hovederhvervet var landbrug, men lidt fiskeri var der også. I dag er turisme og druk hovedaktiviteterne på øen, ligesom man i en årrække har afholdt en musikfestival.

Jeg vil gå et par generationer tilbage. Min oldefar, Johan Jørgensen, var ægte tunbo. Han blev født i 1862 og var øens landpostbud. Han blev udnævnt til dannebrogsmænd, formentlig på grund af dadelfri vandel og lang, tro tjeneste i postetaten. Han døde i 1936. Han blev gift med Mary Clemmensen, som stammede fra Nordby på Samsø. Hun blev født i 1863 og døde i 1950.

De fik fire sønner og to døtre, deriblandt min mormor Jensemene, som blot blev kaldt Mine. Hun blev født i 1884. Hun var en venlig, retfærdig og gavmild kvinde, men ikke nogen grinebider. Jeg husker hende som en alvorlig kvinde, der – som noget ganske usædvanligt på øen – ikke brød sig om sladder. Jeg kan huske, at hun nogle gange blev vred, når mor og hendes søskende sad i haven og sladrede om dem, der gik forbi på vejen. Hun mente, at man skulle være varsom med at dømme andre, og at folk ofte havde deres grunde, når de handlede irrationelt. Hun var kristen og mente, at man skulle hjælpe dem, der havde svært ved

Min morfar og mormor på Tunø.

at klare sig selv. Hun kunne dog også være skrap, men hun slog aldrig os børn, hvilket var noget særligt dengang, da mange voksnes næver ellers sad løst. Dengang kunne det være svært at blive accepteret som tilflytter. Da krokonen Ina flyttede til øen med sin luddovne, men venlige døgenigt af en mand, havde de det i starten svært. Et af deres børn døde, og Ina sled og slæbte. Hun fortalte senere min storesøster, at den eneste, der hjalp og støttede hende, var mormor. Ina og hendes mand Peter blev efterhånden fuldt accepteret og værdsat af tunboerne.

Mormor havde lært at sætte tæring efter næring, selvom hun og hendes mand Johannes ikke var decideret fattige. Der var jo ikke nogen barselsorlov dengang, og nogle dage efter fødslen var det almindeligt, at kvinderne på Tunø atter deltog i det daglige arbejde på gårdene og i marken. Der var mange munde at mætte, idet de fik ni børn, hvoraf den ene – Lille Viggo – døde af meningitis kun to-tre år gammel. Min mor skulle passe ham den aften, han blev syg, fordi mormor og morfar skulle på visit. Mor syntes, at han blev så fjollet og forvirret, men ret hurtigt blev

han meget syg. Det var før antibiotikaens æra, så der var intet at stille op. Han døde dagen efter.

Mormor lavede en god og nærrende bondekost. Når vi ankom til Tunø, fik vi altid frikadeller. Hun var også god til at bage kage, især hendes marengs og Waleskringle var fantastiske. Jeg husker engang, hun havde bagt sandkage, som skulle spises om aftenen til et selskab. Jeg havde fået lov til at smage, men syntes det smagte efter mere. Det lykkedes mig med stor snilde at udhule en stor del af sandkagen, så der nærmest kun var overskorpene tilbage. Mor blev rasende, men det er mig stadig en gåde, hvordan hun kunne regne ud, at jeg var gerningsmanden.

Når vi skulle købe ind for mormor, skulle vi altid have den lille, fedtede dividende-bog med ned i Brugsen. Det var vigtigt. Brugsen var jo en del af andelsbevægelsen, så kunderne var i princippet medejere af den lokale brugs. I dividendebogen noteredes kundens indkøb, og sidst på året fik man en del af beløbet tilbage, den såkaldte dividende.

Andelsbevægelsen er en vigtig del af Danmarks historie og en medvirkende årsag til den fremgang, landet oplevede fra 1866 og ca. 100 år frem. På landet i form af slagterier og mejerier og den landsdækkende brugsforening. Også arbejderbevægelsen havde sine kooperative virksomheder, der sørgede for billige og lødige varer og kulturprodukter til arbejderne. De fik stor succes, men da folk begyndte at komme til penge, var der mange, der ikke ville identificeres som arbejdere, blandt andre de såkaldte flipproletarer, og derfor svigtede salget, og virksomhederne lukkede.

Andelsbevægelsen og den kooperative bevægelse var ikke noget, myndighederne oprettede. Det var civilsamfundets fortjeneste, hvilket vil sige almindelige jævne mennesker. Folkehøjskolerne er også en vigtig del af Danmarks historie og kultur og er ligeledes et resultat af civilsamfundets kræfter. Da mormor var ung, var det almindeligt, at unge mennesker tog på et højskoleophold, som ofte fik stor indflydelse på deres måde at tænke på. Det gjorde Mine også, og det var den eneste gang hun – korte familibesøg undtaget – var væk fra Tunø. Det er pudsigt at tænke på i dag, hvor de fleste mennesker har været på fjerne flyrejser, allerede mens de er børn, og rask væk bosætter sig langt fra deres fødeegn.

Mormor døde den 10. maj 1976. Hun var ved at være træt af livet og spiste ikke så meget. Hun blev derfor indlagt på det lille Tranebjerg Sygehus på Samsø, men faldt på sygehuset ud af sengen og brækkede lårbenshalsen. Hun blev overflyttet til Odder Sygehus, hvor jeg nogen tid efter besøgte hende sammen med min mor.

Jeg havde glædet mig meget til at se mormor og brasede derfor ind på sygestuen, hvor hun lå delirøs og skreg og stønnede af smerte. To sygeplejersker var ved at skifte hendes store liggesår, der var så dybe, at jeg faktisk kunne se hendes bækkenknogle. Det var sidste gang, jeg så hende i live.

Mine blev begravet på Tunø Kirkegård ved siden af sin mand. Sognefogeden, øens politimyndighed, kørte langsomt kisten på sin traktor fra havnen og op til kirken. Alle øens beboere var med i følget, og flagene var på halv. Mormor var meget respekteret på øen, og jeg var meget ulykkelig under og efter bisættelsen.

Bagefter søgte jeg trøst hos gamle Mathilde, som var øens ældste. Hun døde i 1986, 102 år gammel. Hun blev af og til interviewet af forskere, studerende og journalister på grund af sin alder og hukommelse.

Min mor havde otte søskende. Her ses hun med fem af dem. Min mor ses yderst til højre.

Min mormors hus. I baggrunden ses kirken, der også fungerede som fyrtårn. I baggrunden kan man skimte Samsø. I "gamle dage" havde alle gårde og huse på landet et luftfoto af ejendommen hængende på væggen. Det var en hel industri for piloter og fotografer.

Jeg kunne godt lide at sidde og høre hende fortælle om gamle dage, og vi blev gode venner. Hun havde også en sød hund, Ringo, der altid flyttede ind hos os, når vi var på ferie.

Det var i øvrigt ikke så sjovt, når man blev syg på Tunø. Der var ingen læge, men kun en sygeplejerske. Da jeg var barn, var det en tyk midaldrende kvinde, Ketty. En dag havde jeg ædt nogle giftige bær. Ketty blev tilkaldt. Hun havde travlt med markarbejdet, men kom da ræsende på sin traktor. Tørrede sine beskidte fingre af i sin trøje og stak en finger i halsen på mig, så jeg brækkede mig, hvorefter hun sagde: "Giv ham en is" og kørte igen. Omkring 1974 fik en yngre sygeplejerske, Ingeborg, tjansen. Hun havde arbejdet i Grønland og arbejdede temmelig selvstændigt.

Der var ingen egentlig ambulance på øen. Der var en meget gammel bære af den slags, man havde i ambulancerne i 30'erne. Den blev sat op på en uoverdækket traktoranhænger, og så skrumplede sygeplejersken afsted i traktoren med den syge. Flere af vejene på Tunø var dårlige, og det må have været en pine at blive transporteret på den måde med knoglebrud eller sprængt blindtarm. Patienten var helt ubeskyttet mod regn

Min mor, mine søstre Nina og Irene og mig i familiens dåbskjole. Jeg blev døbt i Tunø Kirke, 1964. Dåbskjolen hænger nu på Tunø Museum.

og sne. Var patienten heldig, lå Hov-færgen i havnen. Ellers gik det med en af de to små postbåde til Hov eller Samsø. Kun sjældent blev der brugt helikopter.

En sommereftermiddag i 1975 var jeg nede på havnen, da Hov-færgen kom ind. Samtidig så jeg sygeplejersken komme kørende med båren. Vejret var elendigt med regn og blæst. På båren lå min søde gamle moster helt blåfrossen. Hun var faldet på gårdspladsen og lå flere timer med brækket lårben, før hun blev fundet.

Egentlig var det min mors moster, men vi kaldte hende moster. En sød gammel dame, som tit sendte os en and til jul. Da min bror Knud havde det svært som barn, var han i en lang periode feriebar hos moster

og hendes søn Jørgen og blev behandlet meget pænt. Mosters mand var død ung, og hendes ældste søn blev som 19-årig dræbt under arbejdet som sømand. Posten, som vidste, hvad der stod i telegrammet, cyklede juleaften ud til moster med det sørgelige budskab.

Jeg kunne godt lide at besøge moster. Hun stak mig altid 5 kroner, og hendes køkken var hyggeligt. Hun havde et gammeldags, brændefyret komfur. Moster overlevede ikke lårbensbruddet og den efterfølgende lungebetændelse. Fire år senere fik øen sin første ambulance.

Morfar ved jeg ikke så meget om. Han hed Johannes Nielsen og blev født i Agger i Nordjylland i 1882. Hvordan han mødte mormor og havnede på Tunø, ved jeg ikke. Han var Tunøs murer og byggede de fleste af husene på øen samt nogle stykker i Østjylland. Han faldt død om den 21. december 1951, da han skulle til købmanden for at købe øl.

Mor voksede op på Tunø, indtil hun som 12-årig gik ud af skolen. Det var dengang normalt, at børnene hjalp til i det daglige arbejde, hvilket mor også gjorde. Da hun var færdig med sin skolegang, kom hun ud at tjene, først på Samsø, derefter Langeland og i Nexø på Bornholm. Det var helt almindeligt blandt familier fra fattige og jævne kår på landet at komme ud at tjene. Unge fra byfamilier fik ofte job i industrien, stak til søs eller lærte et håndværk.

At komme ud at tjene ville sige, at man fik plads i huset hos en mere velstående familie, for eksempel hos en gårdejer eller på et gods. En dreng blev typisk karl på en gård og havnede således nederst i hierarkiet og tog sig af alt forefaldende arbejde med såning, høst, malkning, modtagning af skideboller og øretæver med mere. Den unge pige blev typisk tjenestepige og tog sig af husholdningen. Det var ikke sjældent, at en ung tjenestepige blev genstand for husets herres eller hans søns lyster. Nogle gange med graviditet til følge, hvilket var en stor skam for den ulykkelige pige. Pigens evne til at barrikadere sin dør var ofte den eneste effektive prævention.

Den unge mand eller pige havde indtil 1921 en "skudsmålsbog", som var en slags karakterbog, der fulgte den pågældende. Heri skrev herskabet, om den unge havde været flink og efterrettelig eller næsvis og doven. Hvis man skulle have en ny plads, var det således vigtigt med en

god udtalelse, så på alle måder var den unge derfor i “herren og fruens” vold. I 1921 ophævedes også herskabets ret til at slå sit personale.

Jeg ved ikke af, at mor var udsat for seksuelle krænkelser, da hun var ude at tjene. Jeg ved heller ikke, hvorfor hun havnede i København efter at have haft plads på Bornholm. Mor elskede naturen og især Tunø og brød sig til gengæld ikke om København. Men ikke desto mindre havnede hun altså i København og levede der størstedelen af sit liv, mens hun drømte om Tunø, og i øvrigt så ofte som muligt søgte mod Københavns grønne områder. I alle ferierne gik turen til Tunø, hvor jeg således opholdt mig ca. to måneder om året. Én gang gjorde hun dog en undtagelse. I juli 1974 lånte vi en campingvogn af Onkel Peter og tilbragte én uge ved en campingplads ved Saxild Strand. Vi kunne fra stranden se Tunø.

Jeg har beskrevet, hvordan mor og far mødte hinanden, og fortalt om de seks børn, de fik. Mor fik også en illegal abort, som nær havde kostet hende livet. Før vi i 1973 fik ret til fri abort i Danmark, var den eneste mulighed en illegal abort, som kostede mange penge. Var man heldig, foregik det hos en læge, men ofte skete det på køkkenborde hos sygeplejersker, jordemødre eller tilfældige mennesker, som ikke havde begrebet om, hvad de havde med at gøre. Mor fortalte, hvor ondt det gjorde og hvor ubehagelige lægerne og sygeplejerskerne på hospitalet var overfor hende, da hun blev indlagt efter den illegale abort. Noget nutidens kvinder heldigvis er forskånet for.

Igennem årene var mor en del af tiden hjemmegående og passede hus og børn. Hun var ofte i arbejde, idet hun gerne ville ud og desuden gerne ville tjene sine egne penge. Så havde hun børnene med, hvis de ikke havde plads i en børnehave. Hun arbejdede med rengøring det meste af tiden, men var oprindeligt udlært buffist.

Før jeg blev født, havde hun forskellige rengøringsjobs. Blandt andre hos en greve på Østerbro og et direktørpar på Frederiksberg.

Direktørparret boede i en stor villa på Jacobys Allé på Frederiksberg. Direktøren drev blandt andet en butik med skrivemaskiner på Gl. Kongevej og var kasserer for Frederiksberg Skøjtøløber Forening. De var meget gavmilde imod mor, og fru kom ofte på besøg og forærede

blandt meget andet mor nogle meget smukke og dyre spisestuestole, som min tåbelige far forærede væk, mens mor var på Tunø.

Modsat min far gik min mor meget op i, at man opførte sig ordentligt og i hvad andre mennesker tænkte. Hun ville gerne have, at vi børn var artige og opførte os ordentligt, når vi havde gæster eller var ude på besøg, hvilket vi i øvrigt sjældent var. Hverken hun eller min far gik imidlertid op i at lære os manerer eller bordskik, og jeg tror heller ikke, at etikettereglerne stod så krystalklart for far, at han kunne have lært fra sig.

Mor led af rengøringsvanvid og var altid i gang med at rydde op, skrubbe, skure eller støvsuge. Man skulle virkelig være vaks for at holde rodet ved lige. Jeg tror, at hun var lidt neurotisk, og alle vi børn blev indprentet alverdens regler for hygiejne og håndvask, der godt kunne konkurrere med proceduren for kirurgisk håndvask.

Ellers husker jeg mor som kærlig med en underlig blanding af overbeskyttende og laissez faire-holdning med hensyn til os børn. Hun var overbeskyttende, da vi var små – noget hun senere forklarede med angst – mens hun var sært ligeglad, da vi blev lidt større. Da jeg var 15 år gammel, kunne jeg gå i byen, uden at hun blandede sig. Min søster Kirsten har berettet, at hun som 14-årig tog på sommerferie hos en tysk familie i Hamburg. Hun interesserede sig for tysk, og hun havde lært den tyske families datter at kende på Tunø. Mor kendte dem ikke, men stillede ingen spørgsmål og virkede ikke det ringeste nervøs. Sendte glad sin 14-årige datter til Hamburg uden at kende navn på familien eller dens adresse. Heldigvis blev min søster hentet på Hamburg Hauptbahnhof af familien og havde en dejlig ferie. Som voksen har jeg tit undret mig over, at mor tilsyneladende ikke bekymrede sig mere om vores færden, da vi var teenagere, men på den anden side så kom hun jo selv ud at tjene som meget ung og skulle stå på egne ben. Så måske forklarer det hendes holdning.

Jeg var efternøler og blev født, da mor var 45 år, og jeg blev hendes kæledægge. Mine søskende har fortalt, at min mor altid sørgede godt for sine børn, men det var småt med egentlig kærlighed. Hun var ikke typen, der krammede og kyskede. Der er ingen af os børn, der var ønskebørn, og hun har sikkert haft et hårdt liv og var heller ikke opdraget til

at vise følelser på samme måde, som forældre er i dag. Jeg var nok den, hun udviste størst ømhed.

Jeg husker ikke, at mor slog os børn, men hun havde en speciel teknik, hvor hun kunne nive på overarmens inderside, så det gjorde pisseondt. Som regel havde vi dog kvalificeret os på værdig vis, når denne afstraffelse faldt. Jeg husker, min søster og jeg engang på Tunø havde lavet ulykker. Mor fik fat i os, men i det samme kom præsten forbi. Det var en sand kunst, hun præsterede: Venligt smilende og hilsende på præsten, mens hun i hver hånd havde fat i en barneoverarm, der blev nevet godt og grundigt. Min søster og jeg gjorde også gode miner til slet spil. Det var jo trods alt præsten.

Mor havde arvet noget af mormors altruisme og mente, at man skulle hjælpe dem, der havde det svært. Hun gjorde ikke karriere og tænkte aldrig på at realisere sig selv og sine drømme. Den slags siger sikkert ikke nutidens mennesker noget, og feministerne ville sikkert korse sig. Jeg synes nu alligevel, at der var noget prisværdigt over min mors indsats og indstilling til tilværelsen. Hun opdrog seks børn og bragte dem alle godt i vej og hjalp mange mennesker. Hun tænkte aldrig på “hvad er der i det for mig” eller i at “netværke” og “mingle” eller nogle af alle de andre rædselsfulde begreber, der hærger nutiden.

Vi havde tit blege, svage Vesterbro-børn med på sommerferie på Tunø, for at de kunne blive fedet op, få lidt sol og se, hvordan en ko så ud. Hun havde også haft adskillige mennesker på kost, og når en tigger kom til døren, gav hun ham som regel penge eller en madpakke og en øl.

Et par stykker af dem, hun hjalp, fortjener at blive nævnt, som et eksempel på nogle af de skæbner, der var på Vesterbro.

Min søster gik på gymnasiet med en ung fyr, hvis forældre begge døde med få måneders interval. Det var tilbage i slutningen af 60'erne, og den slags ville næppe forekomme i dag, men den unge fyr sad alene og sumpede og røg hash i lejligheden. Hans ældre søskende havde været forbi og tage det af bohavet, de ville have. En dag spurgte mor min søster om, hvor han gik hen, når alle de andre gik hjem til deres forældre. Resultatet blev, at den unge fyr kom på kost og fik vasket tøj hos mor, indtil han blev voksen. Han kom også med på opfedningsferie på Tunø.

Min storebror gik i klasse med en fyr, som havde haft en elendig opvækst. Hans forældre drak en del og var ofte på værtshus. Allerede fra han var ganske lille, var han alene hjemme med sine mindre brødre, når hans forældre var på værtshus. Maden bestod mest af pommes frites og øretæver. En dag fortalte han glædestrålende, at han skulle tidligt hjem, idet hans mor havde lovet at lave frikadeller. Vi undrede os. Frikadeller?? Det var sgu da ikke noget særligt.

Mor havde luret, at han altid hang ud i vores køkken omkring spisetid, så han kom nærmest på fast kost hos os. På et tidspunkt begyndte hun også at give ham en boks med hjem med mad til hans brødre. En vinterdag, da han var ca. 14 år, dukkede han pludselig op en aften med bare tæer, bar overkrop og med blod i ansigtet. Han havde fået tæsk af sin far og var blevet smidt ud.

Far gik over for at hente hans tøj og gav samtidig hans far én på lampen. Han boede hos os i nogle uger og flyttede derefter ind hos sin dansklærer. Da han var færdig med skolen, kom han på søfartsskole og var på langfart i et års tid. Nerverne holdt dog ikke til en almindelig dagligdag, og efterfølgende knækkede han sammen med dårlige nerver og kom aldrig senere i reelt arbejde og begyndte at ryge tjald og drikke for meget, ligesom han i en årrække fik beroligende medicin på grund af angst.

Han er en meget begavet mand og er utrolig dygtig med sine hænder, ligesom han er en glimrende bluesguitarist. Han forærede mig i 1978 en guitar. Det er først de seneste år, han har fået skik på livet og blandt andet spiller teater, er filmstatist og spiller halv-professionelt petanque.

Han var også en af de mange, der var med på Tunø. Jeg kan huske, at min gamle mormor ikke kunne forstå, hvad det var der lugtede af, da han sad på sit værelse og fyrede chillums, så der stank i hele hytten.

En af min søster Ninas klassekammerater blev min reservestoresøster. Hun er opvokset i Hedebygade i samme opgang, hvor Tove Ditlevsen voksede op (man talte for nogle år siden om at rive ejendommen ned, hvilket heldigvis ikke skete. Så Vesterbros store forfatters barndomshjem findes heldigvis endnu). Et utroligt sødt og gavmildt menneske, som tog sig meget af mig, da jeg var barn og altid sendte små

breve med penge, når jeg var på Tunø. Selv var hun også flere gange med på Tunø. Hun tilbragte en stor del af sin barndom og tidlige ungdom hos os og var nærmest en del af familien. Hun var og er god til at sy og syede mange fine skjorter til mig, da jeg var barn og ung. Hun blev børnehavepædagog og har hele livet arbejdet med børn, hvilket hun er rigtig god til. Hun er også en stor dyreven og en dygtig fotograf.

Moderen stammede fra et meget religiøst, vestjysk miljø, hvilket imidlertid ikke havde sat sig store spor. Hvordan hun var havnet i København, ved jeg ikke, men hun mødte en englænder, som hun giftede sig og fik tre børn med.

Hendes mor havde et kraftigt frisprog og sad hele dagen i sit køkken og røg smøger og drak kaffe og kiggede ned i baggården for at se, hvem der kom og gik. Hun havde i flere år praktisk taget ikke været ude af sin lejlighed, vistnok på grund af angst. Det må have været en trist tilværelse.

Hendes ægtefælle var en lille, venlig, bomstærk og mærkelig mand, der var vicevært og arbejdede på skibsværftet B&W. Han sagde sjældent noget, og det var godt det samme. Han snakkede svært gebrokkent dansk og var meget svær at forstå. Hans kone kunne godt lide at drille og ydmyge ham, og det var nemt, da hans danskkundskaber var ringe. Hun sendte ham således ned til bageren for at købe en moderkage, og til sybutikken for at købe ternet sytråd. Hun sendte ham også ud for at stjæle i butikker, når hun manglede noget. En dag var hun vældig oprørt og forurettet: "Hende den fede over i Brugsen har kraftedeme snuppet ham."

Da min søster Kirsten skulle flytte hjemmefra, fik hun via englænderen en kvistlejlighed i ejendommen, hvor han var vicevært. Lejligheden "arvede" min søster Nina, da Kirsten senere flyttede videre. I lejligheden nedenunder på 4. til højre flyttede min storebrors ven Tonny ind i Tove Ditlevsens barndomshjem. Nogenlunde samtidig flyttede min søsters veninde ind på 3. sal, og hun og Tonny blev kærestes. Min søsters veninde og Tonny boede sammen i nogle år, og de fik datteren Thilde.

I 1969 fik mor tre unge fyre fra sin fødeø Tunø på kost. De tre var flyttet til København. Pengene var sluppet op, og ud af hvad de havde i køkkenet, besluttede de sig for at lave snobrød hjemme i deres lejlighed.

Det gik ikke så godt, men så fik de den lyse idé at besøge min mor. Hun blev glad for at få besøg fra Tunø. Der blev disket op med mad, kaffe, øl, smuglersprut og smøger. De tre blev hyppige gæster, og både mor og jeg nød deres besøg. Far var mindre fornøjet, idet den ene Hans Ingolf havde et godt øje til min søster, som han blev kæreste med og kortvarigt flyttede sammen med i en lille lejlighed i Meinungsgade på Nørrebro. Far og Hans Ingolf blev nu hurtigt fine venner. Den anden var min mors fætter Eyvind. Den tredje var Tunøs højt begavede unge døgenigt Kurt.

En anden ung tunbo, der spiste hos min mor, var ubestrideligt meget godt begavet og en flink fyr, men også en lidt doven lurendrejer, der godt kunne lide øl og bestemt ikke hoppede over gærdet, hvor det var højest. Han skulle til byen for at læse medicin, og de stolte forældre hjemme på Tunø sponsorerede løjnerne. Han var da også startet på studiet, men droppede efter nogle år ud og blev havnearbejder. Det havde han bare ikke fortalt de sponsorerende forældre. En dag var der en TV-udsendelse fra havnen, hvor de så deres søn. Det resulterede i, at han med det samme blev sendt retur med færgen, da han kort efter ville besøge dem på Tunø.

Han havde, efter hvad sladderer på Tunø sagde, fået fremstillet nogle gipsbandager, han kunne sætte på arm og ben og havde stjålet nogle hospitals-brevpapirer, som han havde forsynet med falske stempler. Det skulle angiveligt tjene til at vride penge ud af socialkontoret, når der var lavvande i kassen, og arbejdsmoralen var tilsvarende lav. Om det lykkedes ham, ved jeg ikke, idet vi mistede kontakten til ham, da han flyttede til Aarhus.

I alle de år jeg kan huske, havde mine forældre ikke noget kærligt samliv. De sov hver for sig og levede i perioder som hund og kat. Der var aldrig vold, men skænderier, og prøvede han at kærtegne hende, fik han en med grydeskeen, karkluden, eller hvad hun nu havde ved hånden. Man kunne næsten se væmmelsen i hendes øjne.

Senere fandt jeg ud af, at noget af årsagen var, at far havde fået et, muligvis to børn med andre kvinder i sin tid som sømand. Den ene var en 18-årig pige fra Norge. Hun stod pludselig i 1948 i København med fars lille datter. Hun kunne ikke finde ud af at passe barnet, og mor måtte, Gud hjælpe mig, træde hjælpende til og oplære hende. Den

norske kvinde og den lille pige boede nogen tid i København, inden de tog tilbage til Norge, hvor hun blev gift med en mand, der adopterede pigen. Det var vist sådanne historier, der havde kølnet deres forhold.

Det var faktisk først, da mine forældre dansede brudevals til deres diamantbryllup, at jeg i hendes demente blik så noget, der lignede kærlighed og hengivenhed. Måske var der alligevel noget, eller også var hun et andet sted.

Mor måtte på grund af sygdom stoppe med at arbejde, da hun var 73 år. Det var en spontanfraktur af rygsøjlen, der satte en stopper for arbejdet, men hun var også begyndt at blive glemsom. Efter hun var stoppet med at gøre rent hos et professorpar, som hun så meget op til, mente hun at være inviteret til frokost og tog derud i sit pæne tøj og med en buket blomster. Men de kendte ikke noget til en invitation og var på vej i lufthavnen. Det var demensen, der viste sine første tegn. Det må have været en stor ydmygelse for hende.

Hun fik flere små blodpropper i hjernen, der forværrede hendes demens, ligesom hun de sidste omtrent 15 år ikke selv kunne tisse på grund af "damefrisørblære". Der kom derfor en hjemmesygeplejerske fire gange om dagen for at tømme blæren med et kateter, hvilket hun hadede og aldrig vænnede sig til. Dertil kom højt blodtryk, hjerterytmeforstyrrelser, gigtsmerter og diverse småting.

De sidste 10 år af hendes liv var hårde, og hun ønskede kun at dø. Det var en hård tjans for far, som stod for meget af pasningen. Mor døde den 6. maj 2006. Hun var blevet akut indlagt på Hvidovre Hospital med mavesmerter, og egentlig mente man, det var en bagatel, og vi havde derfor aftalt, at vi skulle hente hende den 5. maj, hvor min søster Irene skulle fejre sin 60-års fødselsdag.

Om formiddagen blev jeg imidlertid ringet op fra hospitalet. Mor havde fået voldsomt mere ondt, og man havde fundet et aortaaneurisme (en udposning på legemspulsåren), der var ved at bryde. Jeg kom derud som den første og nåede at tale et par minutter med hende, inden hun gled ind i bevidstløshed. Hun døde dagen efter, men kort inden vågnede hun lige op i 20 sekunder og sagde til min far: "Hvorfor sidder du og tuder?"

Mange kom forbi for at sige farvel, og en stor del af tiden var enestuen helt fuld af folk: familie, venner, svigerbørn, eks-svigerbørn og folk, hun for årtier tilbage havde haft på kost.

Kirken var stuvende fuld, da hun skulle begravnes, og efter begravelsen på Vestre Kirkegård med de obligatoriske tre gange "ØV!" tog vi hjem til min søster Irene, drak os fulde og fortalte anekdoter fra vores mors liv og vores barndom.

Det lå også både far og mor på sinde, at vi børn skulle klare os bedre, end de havde gjort. Vi blev slæbt med på biblioteket og var medlem af en bogklub og lærte tidligt at læse avis. Jeg synes således, at jeg har fået nogle gode ting med hjemmefra. Både fra mine forældre, søskende og fra kvarteret.

Mine søskende

Jeg holder meget af mine fem store søskende, og de har betydet meget for mig.

Niels og Nina er tvillinger. De er født i 1956 og er dem, jeg har haft mest med at gøre, da de boede hjemme en stor del af min barndom. De to er uden sammenligning dem, der har voldt mor flest hovedbrud. De lavede mange ulykker som børn. Nina trak på en udtømmelig idérigdom, når hun udtænkte skarnsstreger og støbte på den måde kuglerne, mens Niels fulgte med som den nyttige idiot, der aldrig rigtigt fattede, hvad der var galt, før det var for sent. "Store Klummer" sagde Niels selvevaluerende, når han som lille blev taget i at lave skarnsstreger. Som voksen har Nina fortalt, at der var meget kort afstand fra tanke til handling. Når hun fik en "god" idé, måtte hun simpelthen resolut og determineret skride til handling, eller sætte Niels i sving.

Engang de to var lagt i seng hos mormor på Tunø, fik Nina den glimrende idé, at de begge skulle smøre sig ind i sort skosværte. I dag ville de sikkert være blevet beskyldt for racisme, cultural appropriation, black facing og forhånelse af en sårbar minoritet. Heller ikke dengang blev idéen honoreret, som min søster havde tænkt sig. En anden gang, da de

var ca. fem år, lykkedes det hende at sætte ild i sit tøj, da de legede ved juletræet med de levende lys. Mirakuløst fik min bror slukket branden. De to drillede desuden deres lillebror en del.

Nina var et meget begavet barn, som holdt meget af dyr, hvad hun i øvrigt stadig gør. Hun læste tidligt bøger og brugte meget tid på biblioteket. Da hun gik i børnehave, skrev en pædagogstuderende en opgave om hende med titlen "Vidunderbarnet Nina". Da hun var ca. seks år, lokkede hun Niels til at skyde kapital i et projekt, der gik ud på at indkøbe nogle hvide mus. Da musene var hjembragt, viste der sig det problem, at man ikke rådede over et bur. Nina løste problemet midlertidigt ved at gemme musene under dynen i mors seng. Atter skulle det desværre vise sig, at omverdenen ikke helt var på omgangshøjde med Nina. Mor kunne ikke huske, hvordan historien endte, men jeg vil tro, at der blev anskaffet et bur.

Senere blev Nina tiltrukket af hippielivet, som hun i et par år dyrkede sammen med sin veninde Marianne. De hang ud ved Storke-springvandet på Amagertorv, røg lidt hash og klædte sig i farverige gevandter, som de blandt andet købte i butikken Janus. Da de to skulle på ferie på Tunø, vendte min onkel Robert resolut om, da han så dem (som han ellers skulle hente) gå fra borde i hippiegevandter og med koklokker om halsen. Dem ville han simpelthen ikke ses sammen med på Tunø Hovedgade.

Ellers var Nina meget generøs over for mig. Købte slik og bøger og tog mig tit med på museum. Nina er fraskilt og har en voksen datter, Marie Thérèse, der bor på Bornholm, hvor hun arbejder som sosu-assistent. Nina bor stadig på Vesterbro. Hun arbejder i øjeblikket med rengøring og bor i en lejlighed fyldt med bøger og gamle ting, især gammelt legetøj. Nina er et overordentligt belæst og begavet menneske, der særligt interesserer sig for litteratur og historie og har en viden om de særeste ting.

Søren Ulrik Thomsen, der senere blev en kendt digter, beskrev i Politiken Nina:

Næste stop var Vesterbro fra "Sonja fra Saxogade" – storhedstiden før byfornyelsen, hvor min klassekammerat fra Rysensteen, Niels Keller, inviterede mig hjem til familien i Valdemarsgade, og hans tvillingsøster Nina inspireret af de guvernanteromaner, hun fyldte sig med, pressede sig ind til min radmagre krop og sagde: "De er et vilddyr af en mand, hr. Thomsen, nu har De vel reelle hensigter?"

Niels legede jeg meget med, da vi var børn. Vi spillede fodbold eller badminton sammen, enten i vores gård eller i Enghaveparken eller Saxoparken. Niels var en meget dygtig fodboldspiller og blev derfor kaldt Pelé. Der var tale om, at han skulle have haft en fodboldkarriere i KB, men han fik kolde fødder. Når vi var på Tunø, spillede vi fodbold, fiskede, byggede huler i skoven, badede, skød med luftgevær eller legede cowboys og indianere. Niels blev senere skolelærer. Bor sammen med Camilla med hvem han har to voksne børn, Frida og Lauritz. Også Niels var meget gavmild overfor mig. Når han havde fri, lagde jeg mig, da jeg var fire-fem år, ofte ind i hans seng om natten. Så fortalte han spøgelseshistorier. Det endte næsten altid med, at jeg faldt i søvn og pissede i hans seng, og han blev til sidst lidt træt af vores "svømmeklub", hvorfor arrangementet ophørte.

Jeg havde stor gavn af Niels' og Ninas grammofonplader, da de boede hjemme. Det var det, der grundlagde min interesse for musik.

I 1975 flyttede Niels hjemmefra, idet han sammen med sin ven Torben fik en billig stuelejlighed i Valdemarsgade 56a. Husker en dag Niels og jeg havde aftalt, at vi en søndag formiddag skulle spille fodbold i Enghaveparken. Jeg ringede på, og Torben åbnede døren med et glad smil. Ude i køkkenet sad tre døddrukne herrer og drak. Det var tre musikere, nemlig Jan Toftlund, Fred Åkerström og Cornelis Vreeswijk. Min søster Kirsten færdedes meget i musikerkredse, og Torben havde på en eller anden måde fået de tre på slæb, da han var i byen med min søster. Niels var der ikke, og Torben sad inde hos sig selv. De tre fyre i køkkenet sad lallende og var skiftevis jovialt hulkende og aggressive. Diskussionen gik på, hvem af de tre, der havde haft den sværeste barndom.

Lejligheden i Valdemarsgade havde Niels og Torben fremlejet af en af min søsters lærerkollegaer, Arnoldus, som var rejst nogle år til Afrika. Da Niels og Torben fik kærester og nye boliger, rykkede Jan Toftlund ind i lejligheden sammen med sin ven Syre-Bjarne. Det blev en ren drankerbule, hvor ingen regninger blev betalt, og da der blev lukket for strømmen, varmede de to den kolde lejlighed op med køkkenets gas-komfur, hvilket førte til en astronomisk gasregning og en lukning for gasforsyningen. Til sidst var det kun lokummet, der ikke var lukket for. Arnoldus vendte hjem til en ramponeret lejlighed og en stabel regninger, men også en masse tomme flasker, han kunne få pant for.

Niels har en imponerende paratviden og er typen, der vinder alle quizzes. Især hans viden om musik og historie er enorm, og som dansk-lærer slår han hårdt og konsekvent ned på alle grammatiske og syntaktiske fejl. Jeg tjekker altid lige en SMS en ekstra gang, før jeg sender den af sted til ham.

Kirsten (Nus) er født i 1949 og tog sig også meget af mig. Hun havde ambitioner om at blive folkeskolelærer, hvad hun også blev. Hun øvede sig på mig, så jeg kunne faktisk læse nogenlunde, da jeg startede i skolen. Hun forærede mig tit bøger. Blandt andre i 1972 en bog for børn om økologi og forurening, som dengang var noget helt nyt. Hun støttede mig også meget, da jeg var barn, og jeg boede hos hende i et halvt år, da mine forældre blev separeret. Hun levede et meget sjovt og spændende ungdomsliv. Boede i nogle år i starten af 70'erne i et kollektiv i Rosengården 13, 5. sal. Her lå en række små kvistværelser og et fælles køkken og toilet. Her blev der festet, og Kirsten blev venner for livet med de fire andre beboere.

Kirsten var som ung en meget smuk kvinde og var særdeles ombejlet. En af de musikere, hun var kæreste med, skrev mange år senere i sin biografi, at han ærgrede sig over, at deres forhold gik i stykker. Hun færdedes meget i det kreative miljø blandt musikere og andre kunstnere og kan fortælle mange morsomme anekdoter. En enkelt af dem handler om musikeren og sangeren Jan Toftlund, som var meget populær i 70'erne og var en fabelagtig sangskriver. Han havde sjældent penge, da han hurtigt drak dem op, når han tjente dem. Han var til gengæld gavmild, når han

Rosengården 1966. I huset med brugskunst boede min søster i kollektiv på kvisten.

Foto: Leif Ziegler/Byen der forsvandt.

havde penge på lommen, men det havde han som regel ikke. Han sov derfor ofte på min søsters sofa, og en dag sagde han glædesstrålende: "Kirsten. Jeg har fået en bolig. Jeg har nasset så meget på dig. Nu er det sgu min tur til at invitere dig på middag." Boligen viste sig at være et pulterrum på Christianshavn, hvor han boede ulovligt. Der var ulovligt trukket strøm fra en måler på trappen, og middagen bestod af spegepølsemdatter og en kasse ele-

fantbajere. Sådan behandler man en rigtig kvinde.

Kirsten arbejdede i mange år som skolelærer med tysk som hovedfag, men er i dag pensioneret og bruger tiden på sine tre børnebørn og at læse italiensk. Hun er fraskilt, bor i Hellerup, hvor hendes mor tidligere gjorde rent for de fine, og har en voksen søn Rune, der er embedsmand i Justitsministeriet.

Irene blev født i 1946. Hende har jeg ikke haft så meget at gøre med, da jeg var barn. Hun blev gift med Kurt, og de har sammen tre voksne børn, Iben, Ilse og Bo, der er hhv. kommunikationsuddannede og folkeskolelærer. Irene er kontoruddannet, men er i dag pensioneret. Hun boede en årrække i Birkerød, hvor hun blandt andet spillede teater og tog sig af booking af musikere. Hun bor i dag sammen med Kim i et hus i Rødovre. I vores familie har alle, undtagen Irene, kælenavne/øgenavne.

Knud Erik blev født i 1943. Han havde en noget hård barndom og var tit på kant med min far, blandt andet da han som 14-årig afmøn-

strede/blev sat i land fra skoleskibet Georg Stage, fordi han ikke kunne klare disciplinen. Senere stak han faktisk til søs et par år og sejlede blandt andet på Amerika. Militærtiden var ikke noget at råbe hurra for. Knud sad det meste af tiden i spjældet, blandt andet for at have stjålet sergentens knallert og kørt ned på den lokale kro for at få sig en bajer, da han havde vagt. Det endte med, at de sendte ham hjem. Knud var i sine unge dage lidt af en rod, der kunne lide rock and roll og ofte rodede sig ind i slagsmål og ballade, men det er mange år siden. Han har arbejdet hele livet og har beskæftiget sig med alverdens ting. Blandt andet diverse industrijobs og som tjener. Da jeg var barn, kunne jeg godt lide at være passager, når Knud kørte bil. Han var den eneste bilejer i familien. Bilen købte han, da han i slutningen af 60'erne var blevet alvorligt kvæstet, da han blev påkørt på sin Velo Solex-knallert.

Når vi besøgte ham, sad jeg tit og læste i hans blade (Motor og Ugens Rapport) og hørte hans musik, især John Mogensen. De sidste mange år har han kørt taxi, en del af årene som vognmand. Han har ingen børn, bor sammen med Hella i Køge og overvejer så småt at stoppe med at arbejde.

Når man sammenligner mit, mine søskendes og vores børns uddannelsesniveau, er kontrasten til mine forældres uddannelsesniveau stor. Det er en af velfærdssamfundets og uddannelsesstøttens fortjenester. Uddannelser er nu åbent for de fleste danskere, hvilket også bringer arbejderklassens intelligensreserve i spil.

Barndommen

DET MESTE AF min barndom blev jeg passet af mor. I nogle perioder var hun hjemmegående, men ellers arbejdede hun med rengøring og havde mig med på arbejde.

I en kort periode arbejdede hun for en elektriker i Valdemarsgade, men gjorde ellers rent for forskellige fruer i Hellerup, blandt andre hos et lidt flippet lægeægtespar, der boede i en villa på Svanevænget i Hellerup. De havde tre børn, som blandt andet legede og spillede bold med vitaminpiller og pilleæsker fra lægetasken. Parret drev praksis i Valdemarsgade, hvor vi jo også boede. Min storesøster Kirsten (Nus) havde skaffet mor jobbet hos lægeparret, da hun havde været babysitter for deres børn og senere også fik et studiejob med rengøring i deres lægeklinik, som lå i Valdemarsgade 25. Kirsten var således en velbeslået pige, da hun gik i gymnasiet. Hun havde i øvrigt en lidt uheldig vane med at gå i søvne, og en nat præsterede hun i søvne at cykle ned til klinikken. Hun vågnede først, da hun stod foran klinikdøren. Der var dengang mange indbrud i lægeklinikker, som blev begået af narkomaner, og min søster havde åbenbart drømt, at hun havde glemt at lukke vinduet i klinikken og kørte derfor – som det pligttopfyldende menneske hun er – af sted i søvne. Alt viste sig dog at være i den skønneste orden. Mor overtog senere også rengøringen i klinikken.

Min mor gjorde også rent hos en rig enkefru Hansen, som havde en kæmpevilla ned til Øresund. Senere gjorde hun rent hos et professor- og lektorpar, som adopterede en pige fra Rumænien, som nu er min patient.

I et par år gjorde hun også rent hos hr. og fru Graversen, som boede i lejlighed i Dybbølsgade på Vesterbro. De var ikke velstillede, og jeg ved

ikke, hvorfor de ville betale mor for at gøre rent, men hun og fru Graversen hyggede sig med sladder, frokost og kaffe, og da familien Graversen flyttede til Rødovre, fortsatte mor i jobbet. Jeg tror egentlig, at hun fortsatte hos dem, fordi hun havde det hyggeligt sammen med fru Graversen.

Jeg havde en kort "karriere" i børnehaven, som lå i Valdemarsgade 21, stuen. På 1. sal var der fritidshjem for større børn. Jeg brød mig ikke om at gå i børnehave. Dels var jeg jo vant til at gå hjemme eller være med min mor på arbejde. Dels brød jeg mig ikke om personalet. Der var en sød køkkendame og en ung børnehavefrøken, som vi kaldte pædagogerne dengang, der hed Iben, som jeg godt kunne lide, men ellers syntes jeg, at de var nogle hekse. Jeg kan huske engang, hvor jeg ikke kunne spise al maden på min tallerken. Lederen, som var en lang mager knokkel med et uforsonligt udtryk i øjnene, tvang mig til at spise op med det resultat, at jeg brækkede mig udover hendes tøj. Derefter var hun ikke så geskæftig med at blande sig i mine spisevaner. Jeg gik vist kun i børnehaven i et halvt år.

Ellers var jeg et lidt mærkeligt barn og levede meget i min egen lille verden. I modsætning til de fleste andre børn drak jeg kaffe og gik sent i seng. Når mor faldt i søvn, listede jeg som regel op og gav mig til at lege eller rode rundt. Når aftenens fjernsynsprogram var slut, og prøvebilledet begyndte at hyle, vågnede mor, og jeg blev sendt tilbage i seng.

Jeg var tit på tur med mor eller far, når han var hjemme. Far tog mig med i Nørrebroparken, Valbyparken, Enghaveparken eller Søndermarken. Med mor gik jeg tit i Daells Varehus, der lå i Nørregade ved Krystalgade, hvor der i dag er hotel. Daells Varehus var stormagasinet for arbejderklassen, mens de mere kapitalstærke gik i Magasin og Illum. Jeg hadede Daells Varehus, da jeg altid blev væk derinde. Så kunne jeg bedre lide Havemanns, der lå på Vesterbrogade, hvor Føtex nu ligger. Der blev jeg aldrig væk og gik det helt galt, kunne jeg selv finde hjem, da vi boede få hundrede meter derfra.

Med far gik turen ofte til Københavns Bymuseum på Vesterbrogade. I haven foran museet lå en lille modellandsby, der forestillede middelalderens København anno 1530. Vi tog også på længere ture, hvor jeg sad

på min lille trehjulede cykel, far skubbede med en kæp. Så kunne turen gå til Københavns Havn, hvor far jo på grund af sit job som matros og havnearbejder kendte alle. Det var et sjovt sted at lege og kigge på de mange spændende skibe fra fremmede lande. Der lå også det gamle fine hotelskib St. Lawrence, der fra 1969-71 husede jødiske flygtninge, der var flygtet fra Polen. En flygtningefamilie flyttede ind i vores ejendom i Valdemarsgade. Nogle gange lånte far en robåd og så sejlede vi rundt i havnen. Dengang var havnen levende med skibe, pakhuse, sømænd, havnearbejdere, smuglere og bolværksmatroser.

Andre gange gjaldt det Hovedbanegården, hvor især modeljernbanen i ankomsthallen og de mange højtalerudkald med besked om afgang til fjerne byer trak. Jeg morede mig altid med at tænke over, hvor de byer, der blev nævnt i højtaleren, mon lå, hvordan der var, og hvordan deres sprog lød. Jeg har altid interesseret mig meget for sprog og kunne bruge timer på at skrue på vores gamle radio og høre de forskellige tungemål. Som voksen besluttede jeg mig for at lære alle Europas sprog og gik også i gang, men gik i stå, da jeg var halvvejs igennem projektet. Det var finsk, der satte en stopper for det.

Sydkrogen ved Otto Busses Vej, 1970.

Foto: Leif Ziegler/Byen der forsvandt.

Vi besøgte også tit forskellige områder i Sydhavnsområdet. Omkring Otto Busses Vej lå en lille landsby, hvor ansatte i DSB boede. Her var også lokomotivværksteder og remiser, og man kunne desuden stå helt nede ved skinnerne og se de store dieseltog komme drønende forbi. Engang imellem kunne man også møde et gammelt damplokomotiv, som sang på sidste vers. Lige bagved var et klondykeområde med produkthandlere og diverse håndværkere i små skure. Området husede også en del sprittere – datidens betegnelse for hjemløse alkoholikere – der boede i små hjemmelavede skure eller i nogle af de bilvrag, der var i området. De holdt formentlig til her, fordi herberget “Himmelekspressen” lå (og stadig ligger) lige bagved i Vasbygade.

Mine forældres venner Johannes og Gurli boede i “Musikbyen” i København SV, lige ved Valbyparken. Store dele af området var oprindelig losseplads, men er nu bebygget, primært af kolonihaver, men også enkelte etageejendomme. Da jeg var barn, var der stadig et lille område, der henlå som losseplads, hvor klunsere gik rundt og ledte efter ting, der kunne sælges til produkthandlere. I en af kolonihaverne er der en sø, der hedder Kirkesøen. Rundt om søen ligger små idylliske kolonihavehuse.

Lorteren 1967.

Foto: Leif Ziegler/Byen der forsvandt.

Søen har en lidt speciel historie. Indtil 1918 var der en kalkgrav. Under udvindingen af kalk stødte man på en vandåre, og på under et døgn blev den store sø dannet. Arbejderne måtte flygte i al hast og efterlade et lille tog med tipvogn, som således stadig står på søens bund.

Der lå flere andre klondykelignende områder i Sydhavnen. Nogle af dem har dannet kulisse til film om Olsen Banden, blandt andet i Fiskerihavnen og området ved Lorterenden, hvor der boede pudsige og udstødte mennesker i gamle skibe og skure.

Andre steder, jeg besøgte med far, var Zoo, Tivoli, Assistens Kirkegård og Frederiksberg Have.

Glemte genstande fra min barndoms og ungdoms gadebillede

GADEBILLEDET ÆNDRER SIG selvfølgelig i takt med samfundsudviklingen og befolkningens behov. Det er sjovt, men også lidt mærkeligt at tænke tilbage på nogle af de genstande, der i min barndom og ungdom var en helt normal del af gadebilledet, men som nu er forsvundet.

For 45-50 år siden havde de færreste boliger telefon. Skulle man have fat i en, der ikke havde telefon, gik man over og ringede på døren, eller sendte et brev. Hvis det hastede, kunne man også prøve at ringe til en venlig nabo med telefon, eller man kunne indtelefonere et telegram, som et bud fra Post- og Telegrafvæsenet så kørte ud med. Vi fik telefon i 1974. Mobiltelefonen var slet ikke opfundet endnu. At tænke sig ... Vi gik på gaden uden at have en telefon i lommen!!! Man havde en fastnettelefon, der med en ledning var forbundet til et telefonstik i væggen. Langt de fleste telefoner var dengang forsynet med en drejeskive med ti huller i. Man "drejede" nummeret. Skulle man for eksempel vælge tallet fire, plantede man fingeren i hullet ud for fire og drejede skiven så langt mod højre, som man kunne. Derefter fjernede man fingeren, og skiven drejede til-

Den sorte Bakelittelefon, som i min barndom primært fandtes i telefonbokse.

Brandalarm og telefonboks på hjørnet af Krystalgade og Nørregade.

Til venstre ses Daells Varehus, 1968.

Foto: Leif Ziegler/Byen der forsvandt.

bage til neutral udgangsstilling. Derefter drejede man næste tal, indtil man havde drejet hele nummeret.

Da telefonen var fælles for familien, vidste man aldrig, hvem der tog den. Når man skulle tale med en sød pige, sad man med svedige håndflader og håbede, at det var hende og ikke en sur far eller mor, der tog telefonen. På den anden side var det nogle gange meget spændende først at få en kort uventet samtale med den, der svarede telefonen den dag.

Landet var oprindeligt opdelt i områder, der betjentes af en telefoncentral, for eksempel Ægir eller Tria, hvor en telefonistinde besvarede opkaldet og stillede den, der ringede op, om til den ønskede abonnent. På mindre landcentraler var det ikke ualmindeligt, at telefonistinden lyttede med og således var godt orienteret om, hvad der skete i lokalområdet. Den sidste københavnske telefoncentral var Tria, der forsvandt i 1978. Det kan jeg huske, fordi jeg var forelsket i en pige, der boede i Trias område lige i den periode, centralen blev automatiseret, så abonnenternes numre i området blev fuldautomatiske. De fuldautomatiserede områder var fordelt i en række geografiske områder, 01 var for eksempel København og 06 Aarhus og omegn. Vores telefonnummer var 01-24 47 69, og det beholdt min far til sin død i 2019. Dog blev områdenummeret 01 ændret til 33.

Ville man gerne kunne tage imod et opkald, når man ikke var hjemme, anskaffede man sig en telefonsvarer, som var en lille båndop-